

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Diğer Dinlerin Öğretimi

Doç. Dr. İsmail ARICI

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü,

ismail.arici@ikcu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1290-5064

Özet

Küresel çaptaki değişimler, dünyada ve ülkemizde İslam dışındaki dinlerin yeni yetişen nesle tanıtılması konusundaki hassasiyeti artırmıştır. Bu nedenle ülkemizde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretim programlarında diğer din ve inanışlara yer verilmiştir. Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (ODKAB) dersi öğretim programında da öğrenciler tarafından kazanılması beklenen diğer dinlerle ilgili kazanımlar vardır. Literatür taramasında, diğer dinlerin öğretiminin eğitim sistemindeki özellikle ODKAB dersi öğretim programındaki yerine yönelik araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. İşte bu araştırmanın amacı da yürürlükteki ODKAB dersi öğretim programında diğer dinlerin, programın genelinde, amaçlarında, ünite içerikleri ve kazanımlarında nasıl yer aldığını tespit etmektir. Araştırmada, yürürlükteki ODKAB dersi öğretim programında İslam dışındaki dinlerin öğretimine yer verildiği, diğer dinlerin öğretiminde; tarafsız, dinler açılımlı ve objektif yaklaşıldığı ancak konu ve kazanım olarak eksiklikler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Öğretim Programı, Din, Öğretim, Din Öğretimi.

Teaching of Other Religions in Secondary Education Religious Culture and Ethics Curriculum

Abstract

Global changes have increased the sensitivity of introducing religions other than Islam to the new generation in the world and in our country. For this reason, other religions and beliefs are included in the curricula of Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) courses in our country. In the curriculum of Secondary Education Religious Culture and Moral Knowledge (METKAB) course, there are acquisitions related to other religions that are expected to be

acquired by students. In the literature review, it is seen that there is limited research on the place of teaching other religions in the education system, especially in the curriculum of ODKAB course. The aim of this study is to determine how other religions are included in the current ODKAB curriculum in terms of the overall curriculum, objectives, unit contents and outcomes. In the study, it was concluded that the current ODKAB curriculum includes the teaching of religions other than Islam, and that the teaching of other religions is approached impartially, with a religious perspective and objectively, but there are deficiencies in terms of subject matter and achievements.

Key Words: Religious Culture and Moral Knowledge Course, Teaching Programme, Religion, Teaching, Religious Education.

1. Giriş

Bir kutsala bağlanma, inanma olgusu tarih boyunca farklı tezahürlerle kendisini göstermiş; farklı birçok din ve yorum tarih sahnesindeki yerini almıştır. Din, bir yandan insanların inançlarını, ibadetlerini, ahlaklarını ve uygulamalarını şekillendirirken, diğer yandan da insanların duygularını, düşüncelerini, davranışlarını, çevrelerine yönelik tutumlarını belirleyici rol oynamıştır. Bu doğrultuda dinlerin doğru anlaşılıp değerlendirilmesi, dinlerin müntesiplerine karşı ön yargı ve yanlış anlaşılmaların önüne geçebilecektir. Dinlerin doğru anlaşılması her şeyden önce insanlık tarihinin bilinmesine de katkı sağlayacaktır. İnsanlığın ve onun oluşturduğu bütün kültürel değerlerin daha iyi anlaşılmasına destek olacaktır. Bununla birlikte insanlığın geçirdiği tarihi merhalede, dinin hayati önem taşıdığını keşfetme fırsatı sunacaktır. Dinlerin daha doğru bir şekilde anlaşılması, özellikle, bir dinin müntesiplerine kendi inanç ve değerlerini daha iyi kavrama fırsatı sunacaktır (Özkan, 2019). Bu doğrultuda dünyanın birçok ülkesinde ve ülkemizde belirli bir dinin öğretimi yanında “diğer dinlerin” öğretimine de yer verilmiştir.

Farklılıklarımızın, onlara karşı savaştığımız değil bizimle birlikte yaşayacak şeyler olduğu (Bilgin, 2002) yaklaşımından hareketle, farklı dinlere mensup insanların saygı ve hoşgörü çerçevesinde bir arada barış içinde yaşayabilmesi, “diğerlerinin” dinlerinin de tanınmasını ve tolerans gösterilmesini gerektirmektedir. Günden güne çoğulcu bir yapıya sahip olmaya başlayan dünyada, okullar vasıtasıyla bireylerin hem kendi inançlarını hem de başka inançları tanıması ve anlamaya çalışması önem kazanmaktadır (Boran, 1996; Zengin, 2018).

Dünyada din derslerinin öğretiminde farklı yaklaşım ve modeller uygulanmaktadır. İlgili literatüre bakıldığı zaman yaygın olarak uygulanan iki yaklaşım öne çıkmaktadır. Bunlar: “mezhebe veya dine dayalı” ve “mezhepler veya dinler üstü” yaklaşımlardır. Bunun yanında; “tek dinli”, “çok dinli”, “mezhepler-dinler arası”, “doktriner”, “sorgulayıcı”, “eleştirel”, “fenomenolojik”, “yorumlayıcı” gibi farklı temellere dayanarak geliştirilen yaklaşımlara da rastlamak mümkündür. Grimmitt tarafından öne sürülen ve Hull tarafından geliştirilen, “dini öğrenme”, “din hakkında öğrenme” ve “dinden öğrenme” modelleri de öne çıkan modellerdir. (Hull, 2004; Shepherd, 2004; Çapcıoğlu, 2006; Kızılabdullah, Yürük, 2008; Yemenici, 2012; Osmanoğlu, 2016). Ülkemizde son dönemlerde uygulanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretim programlarında mezheplerüstü ve dinler açılımlı yaklaşımların benimsendiği ileri sürülmektedir (MEB, 2010, MEB, 2018).

DKAB dersi öğretim programının kendisini “mezheplerüstü” ve “dinler açılımlı” olarak tanımlaması, diğer dinlerin ve inançların da program içerisinde yer alarak öğretime konu edilmesini gerektirmektedir. Özellikle 2000 yılından sonra geliştirilen DKAB dersi öğretim programlarında farklı dinler ve inançların farklılıklarına değil ortak özelliklerine vurgu yapan bir yaklaşım benimsendiği söylenebilir. 2010 yılı DKAB ders kitaplarında; Yahudiliğin, Hıristiyanlığın, Hint ve Çin dinlerinin bir arada olacak şekilde daha çoğulcu bir anlayışla ele alınmasını, DKAB dersi öğretim programının bu yaklaşımıyla ilişkilendirmek mümkündür. Yine, 2010 yılı sonrası DKAB dersi öğretim programları genel olarak incelendiğinde diğer dinlerin ve inançların tarihçeleri, sembolleri, kutsal mekânları, ritüelleri ve inanç esasları ile ilgili verilen bilgilerde çoğunlukla objektif, çoğulcu ve bilimsel bir dilin ve yaklaşımın hâkim olduğu görülmektedir. Bu çerçevede DKAB dersi öğretim programlarının mezheplerüstü ve dinler açılımlı olma iddiası, 2010 yılı ve sonrası programlarda ve ders kitaplarında büyük ölçüde karşılık bulmuştur (Yürük, 2010; Gürel 2019).

DKAB derslerinde diğer dinlere yer verilmesini gerekçelendirirken; farklılıklarla birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi gibi temellendirmeler yanında paydaşların görüşleri, öğrencilerin istekleri, ilgi ve ihtiyaçları gibi faktörlerin de dikkate alınması gerekir. Öğrencilerin diğer dinler ile ilgili görüşlerinin araştırıldığı çalışmalarda özetle şu sonuçlar karşımıza çıkmaktadır: “Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu DKAB dersinde İslam dini dışındaki dinleri öğrenmek istemektedirler. İslam dini dışındaki dinleri öğrenmenin, dünyadaki siyasi, sosyolojik ve toplumsal olayların yorumlanmasında etkisi olduğuna inanmaktadırlar. Diğer dinleri öğrenmenin kişiyi daha

hoşgörülü yapacağı görüşüne katılmaktadırlar. İslam dini dışında bir dini öğrenmenin, kişinin İslamiyet'in yüceliğini anlamasını arttıracığına inanmaktadırlar". Yine öne çıkan araştırma bulgularından bazıları şunlardır: "Öğrenciler, diğer dinleri tanımının genel kültürümüzü artıracığı, ufkumuzu genişleteceği, kendi dinimize daha sıkı bağlanmamızı ve farklı inanç mensuplarına karşı hoşgörülü olmamızı sağlayacağını ileri sürmektedirler. Benzer gerekçelerle diğer din mensuplarının da İslâm hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Diğer dinleri doğru olarak öğrenmenin, evrensel nitelikli olay ve durumların daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi açısından etkili olacağını düşünen öğrenciler, bu yöndeki bilgilenmenin dünya barışına da olumlu yönde katkı sağlayacağı inancındadırlar (Yılmaz, 2004, Baykara, 2009). Bütün bu argümanlar ve gerekçeler birlikte düşünüldüğünde DKAB derslerinde "diğer dinlerin" öğretimine de yer verilmesi gereği karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda Cumhuriyetten günümüze geliştirilen DKAB öğretim programlarında İslam dışındaki dinlere yer verilmiştir.

1982 öncesi din dersi programlarında İslam dışındaki dinlerle ilgili temel yaklaşımın İslam merkezli olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım programlardaki dinlerin tasnif edilmiş biçiminde kendini göstermektedir: Dinler, "semavi olan-semavi olmayan", "ilahi olan-ilahi olmayan", "hak olan-hak olmayan" şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu tasnifin 1982 yılı öğretim programında değiştiği gözlemlenmektedir. Dinler bu programda "Yeryüzündeki Dinler", 2005 Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (ODKAB) dersi öğretim programında da "Yaşayan Dinler" şeklinde sınıflandırılmıştır. Ayrıca 2005 ODKAB dersi öğretim programında ilk defa Sihizm, Taoizm, Konfüçyanizm, Şintoizm ve geleneksel dinlere de müstakil başlıklar halinde yer verilmiştir (Doğan, 2003; Yürük, 2015; Zengin, 2017).

Bu çerçevede İslam dışındaki dinlerin 2018 yılından itibaren yürürlükte olan ODKAB dersi öğretim programında nasıl yer aldığı incelenmeye değer bir problem olarak görülmektedir. Bu çalışma ile İslam dışındaki dinlerin ODKAB dersi öğretim programındaki yeri tespit edilmiş olacaktır. Araştırmada, yürürlükteki ODKAB dersi öğretim programının genelinde İslam dışındaki dinlerin nasıl yer aldığını tespit ederek, değerlendirmek amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Araştırma, ODKAB dersi öğretim programında İslam dışındaki dinlerin nasıl yer aldığı sorusuna cevap bulabilmeyi amaçladığı için nitel bir desen üzerine kurgulanmıştır. Nitel araştırma literatürde kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ele alan bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada metin üzerinde inceleme, analiz ve çıkarım yapılacağı için nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tercih edilmiştir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Araştırma amacı doğrultusunda İslam dışındaki dinlerin ODKAB dersi öğretim programının genel yapısında, ünite ve kazanımlarında nasıl yer aldığı tespit edilmiştir.

3. Bulgular

Bu başlık altında yürürlükteki ODKAB dersi öğretim programının yapısı içinde diğer dinlerin nasıl yer aldığı başlıklar halinde sunulmuştur.

3.1.1. Programın Giriş Kısmında Diğer Dinler

Programın, “Öğretim Programlarının Amaçları” başlığı altında; öğretim programlarının, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. Maddesinde ifade edilen “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlandığı ifade edilmektedir (MEB, 2018). Türk Mili Eğitiminin Genel Amaçlarında yer alan şu ifadeler öğretim sürecinde diğer dinlere yer verilmesi gerektiği ile ilişkilendirilebilir: “..insan haklarına karşı saygılı..”, “..geniş bir dünya görüşüne sahip” bireyler yetiştirmek. İnsan haklarına saygının bir yönü de farklı din ve inanışlara saygı ile ilişkilidir. İnsanın kendisinden farklı olanı hor görmeye hakkı yoktur, insanların değerleri, inançları, olaylara bakış açıları farklı farklı olabilir. Bu farklılık bir ayrışma sebebi olmamalı, farklılıklar bir dayatma unsuru haline getirilmemelidir. Farklılıklara tahammül etmeyen, karşısındaki insana saygı duymuyor demektir. Farklılıkların fark olduğunu anlamak için

bile onları tanımak gerekir. Yine geniş bir dünya görüşüne sahip olabilmek için farklı din ve inanışlardan haberdar olmak gerekir. Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde din öğretimi sürecinde din ve inanışlara yer verilmesinin Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarına uygun olduğu söylenebilir.

Programın “Yetkinlikler” başlığı altında yer alan “Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler” maddesinde, bu yetkinliklerin kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte olduğu ifade edilerek, bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsadığı belirtilmektedir. Öğrencilerin kültürlerarası yetkinlik kazanmasının önemli bir yolu da kültürü oluşturan din ve inanışlar hakkında bilgi sahibi olmasıdır. Yine farklılaşan toplumun önemli bir farklılaşma alanı da dinler ve inanışlardır. Bu yetkinlik boyutunun, din öğretimi sürecinde İslam Dini yanında diğer din ve inanışlara da yer verilmesine dayanak oluşturduğu ileri sürülebilir.

3. 2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Uygulanması Kısımında Diğer Dinler

Programın bu kısmında, “Programın Temel Felsefesi ve Genel Amaçları” başlığı altında; ODKAB dersi öğretim programının; İslam dini ve diğer dinleri “betimleyici” yaklaşımla öğretime konu etmeyi amaçladığı ifade edilmektedir. Yine bu başlık altında, yaşayan diğer dinlerin “bilimsel bir metotla”, “olgusal” ve “dinler açılımlı” bir yaklaşımla öğretime konu edildiği belirtilmiştir (MEB, 2018).

Bir nesnenin, kendine özgü niteliklerini tam ve açık bir biçimde tasvir etmek olarak tanımlayabileceğimiz betimleyici yaklaşımda, olay, olgu, durum olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tasvir edilmeye çalışılır. “Bu yaklaşım, programların uygulanması esnasında İslam ve diğer dinlerle ilgili bilgilerin “olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde” verilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda hem İslam hem de diğer dinlerin öğretiminde dinlerin kendi metinleri, kaynakları ve kabulleri temel teşkil etmelidir”(Yürük- Topchubaev, 2022). “Bilimsel bir metotla” ve “olgusal” bir yaklaşımla” ifadeleri, diğer dinler öğretime konu edilirken; önyargısız, tarafsız, olanı olduğu

gibi resmeden, bilimsel bilgilere dayalı olan, hurafeleri, ön kabul ve şartlanmışlıkları dışlayan bir anlayışla yaklaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Dinler açılımlı yaklaşım ile de programda, belirli bir dinin dışındaki dini yorumların sunduğu fikirlere açık olunduğunun, toplumda bulunan çeşitli kültür ve dinî inançların göz önünde bulundurulduğunun amaçlandığı söylenebilir (Kızılabdullah - Yürük, 2008; Uzunpolat-Şimşek, 2022).

Bu başlık altında ayrıca; öğrencilerin yaşayan dünya dinlerini tanımaları, farklı din, inanç ve yorumlara saygı duymaları, insanlar, toplumlar ve milletlerarası ilişkilerde dinin önemli bir öge olduğunu fark etmelerinin amaçlandığı ifade edilmiştir (MEB, 2018). Okullardaki din ve ahlâk öğretiminin amacının, öğrencileri bireysel, toplumsal, kültürel ve evrensel boyutlarda karşılaştıkları ve karşılaşacakları dinsel ve ahlâksal gerçeklerle insanî ölçütler içerisinde doğru, olumlu ve uygun şekilde başa çıkabilecek şekilde yetiştirmek (Tosun, 2004) olduğu göz önüne alındığında, bu amaç daha anlaşılır olacaktır.

Bu kısmın “Programın vizyonu” başlığı altında da diğer dinlerin öğretimi ile ilişkilendirilebilecek ifadeler vardır. “...farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirmek” (MEB, 2018) ifadesinin diğer dinlerin öğretimine vurgu yaptığı söylenebilir.

Bu kısımdaki, “Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Açıklamalar” başlığı altında yer alan, “..dinler, inançlar ve İslam düşüncesinde yer alan yorumlar kendi metinleri, kaynakları ve kabulleri esas alınarak öğretime konu edilir.” ifadesi ODKAB dersinde İslam dininin ve diğer dinlerin öğretiminde uyulması gereken önemli bir ilkeyi vurgulamaktadır. Bu ilke, dinler ve inanışlar ile ilgili amaçlar/kazanımlar belirlenirken, içerik, materyal hazırlanırken ve ders işlenirken taraflı, ön kabullü bir şekilde değil o dinin ve inanışın kendi metinlerinin, kaynaklarının ve onların kabullerinin esas alınmasını istemektedir.

3.3. Programda Diğer Dinlerin Yer Aldığı Ünite ve Kazanımlar

ODKAB dersi öğretim Programında İslam dışındaki dinlere, 11. Sınıftaki “Yahudilik ve Hıristiyanlık” ile 12. sınıftaki “Hint ve Çin Dinleri” isimli son ünitelerde yer verilmiştir. Her iki ünitenin başında “ünite açıklaması” başlığı altında; “...anlatımda nesnel ve tasviri (betimleyici) bir yöntem benimsenir; dinlerin kendi kavramları ve epistemolojik kabulleriyle tanıtılmasına özen

gösterilir.” ifadeleriyle bu konuların işlenmesinde hangi yaklaşımların esas alınması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2018). Bu ifadeler; “Programın Temel Felsefesi ve Genel Amaçları” ile “Programın Uygulanmasına İlişkin İlke ve Açıklamalar” başlıkları altında da belirtilen hususları tekrar vurgulamaktadır.

11. Sınıf “Yahudilik ve Hıristiyanlık” isimli 5. Ünite de iki kazanım vardır. Bunlardan birincisi; “Yahudiliğin doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.” Şeklinde dir. Bu kazanım altında yer alan açıklama şöyledir: “Yahudiliğin tarihçesine, inanç esaslarına, ritüellerine, sembollerine ve kutsal mekânlarına; İbrani, İsrail, Yahudi ve Musevi kavramlarına; Yahudilerin kitap ve peygamber anlayışına ve günümüz Yahudi mezheplerine yer verilir. Ayrıca “Siyonizm” konusuna değinilir.” İkinci kazanım şu şekildedir: “Hristiyanlığın doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.” Bu kazanım altında da şu açıklama yer almaktadır: “Hristiyanlığın tarihçesine, inanç esaslarına, ritüellerine, sembollerine ve kutsal mekânlarına; Hristiyanlığın kurumsallaşmasında ve inanç esaslarının oluşmasında Pavlus’un rolüne; Hristiyanların vahiy ve peygamber anlayışına ve Hristiyan gruplara (Katoliklik, Ortodoksluk, ve Protestanlık) yer verilir. Ayrıca “evanjelik akımlar”dan kısaca bahsedilir”.

Ünite için belirlenen anahtar kavramlar da şunlardır: “Kitab-ı Mukaddes, Ahd-i atik, Ahd-i cedid, sinagog, teslis, haç, kilise, vaftiz, ritüel, sakrament.” (MEB, 2018).

Programda 12. Sınıf “Hint ve Çin Dinleri” isimli 5. Ünite de dört kazanım vardır. Kazanımlar şu şekildedir:

- Hinduizm’in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
- Budizm’in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
- Konfüçyanizm’in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.
- Taoizm’in doğuşunu ve gelişim sürecini özetler.

Birinci kazanımın açıklamasında şu ifadeler yer verilmiştir: “Hinduizm’in; tarihçesine, inanç esaslarına, ritüellerine, sembollerine ve kutsal mekânlarına yer verilir.” İkinci kazanımın açıklaması şu şekildedir: “Budizm’in; tarihçesine, inanç esaslarına, ritüellerine, sembollerine ve kutsal mekânlarına yer verilir.” Üçüncü kazanım açıklaması, “Konfüçyanizm’in; tarihçesine, inanç esaslarına, ritüellerine, sembollerine ve kutsal mekânlarına yer verilir.” Dördüncü kazanımın

açıklaması da, “Taoizm’in; tarihçesine, inanç esaslarına, ritüellerine, sembollerine ve kutsal mekânlarına yer verilir.” şeklindedir.

Ünite ile ilgili anahtar kavramlar olarak da “karma, tenasüh ve reenkarnasyon” belirlenmiştir. (MEB, 2018).

2018 yılından beri yürürlükte olan ODKAB dersi öğretim programında İslam dini dışındaki dinlerle ilgili üniteler ve kazanımlar birlikte değerlendirildiğinde bir önceki ODKAB dersi öğretim programından (MEB, 2010) farklı olarak özellikle daha az konu ve kazanıma yer verildiği görülmektedir. 2010 ODKAB dersi öğretim programında 12. Sınıf “Din, Kültür ve Medeniyet” öğrenme alanında yer alan “Yaşayan Dinler ve Benzer Özellikleri” başlıklı ünite de on altı kazanım varken 2018 ODKAB dersi öğretim programında altı kazanım vardır. Öğrencilerin dinlerin benzer ve farklı özelliklerini tanımalarına, karşılaştırma yapmalarına, dinlerin bazı ortak ve evrensel ilkelere sahip olduğunu belirlemelerine, inanca saygının önemini kavramalarına, dinlerin çevrenin korunmasına gösterdiği önemi fark etmelerine, dinler arası ilişkilerin önemini açıklamalarına ve misyonerlik faaliyetlerini tanımalarına yönelik kazanımlar yürürlükteki programda yer almamaktadır.

2010 Tarihli programda yer alan Caynizm, Sihizm ve Şintoizm dinlerine, 2018 ODKAB dersi öğretim programında yer verilmemiştir. Yine 2010 Tarihli programda yer alan; Dinlerin Benzer Özellikleri, Dinlerde Önemli Gün ve Geceler, Dinlerde Çevre Bilinci, Küreselleşen Dünyada Dinler Arası İlişkiler konuları yürürlükteki programda yer almamaktadır. Yürürlükteki program ile bir önceki program arasındaki farklardan biri de önceki programda İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik, vahye dayalı dinler olarak kategorize edilmişken yürürlükteki programda bu tasniften vazgeçilmiş olmasıdır (MEB, 2010; MEB 2018).

4. Sonuç ve Öneriler

Günümüzde sınırların neredeyse kalktığı, en ücra yerlerden bile haberdar olunduğu bir gerçektir. Öğrencilerimiz bir şekilde diğer dinlerle karşılaşacaktır. Kaldı ki ülkemizde diğer dinlere mensup vatandaşlarımız yaşamaktadır. En temelde bu nedenlerle öğrencilerimizin diğer din ve inanışlar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Dinlerin evrensel değerler taşıdığı ve bu değerlerin

öğretime konu edilmesi gerektiği, diğer din mensuplarına saygı duyulmasının en önemli yollarından birinin de onları tanımak olduğu, birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesine katkı sağladığı, öğrencilerin mensubu oldukları dinlerini öğrenmelerinin önemli araçlarından birinin de diğer dinler hakkında bilgilenmek olduğu gibi gerekçelerle öğretim programlarında İslam dışındaki dinlerin öğretimine yer verilmektedir. Okullarımızın yüklendiği bu sorumluluğu omuzlayan paydaşlardan biri de ODKAB dersidir. ODKAB dersi, dinin hayatı anlamlandırmadaki rolünü fark eden; millî, manevî ve ahlaki değerleri benimseyen; farklılıklarla bir arada yaşama becerisi kazanmış bireyler yetiştirmek noktasında önemli rol üstlenmiştir.

DKAB derslerine yönelik Cumhuriyetten günümüze geliştirilen öğretim programları incelendiğinde ortaöğretime yönelik olarak İslam dışındaki dinlere de ilk defa 1967 Lise Din Bilgisi Dersi Programında yer verildiği görülmektedir. 2000 yılı öncesi din dersi programlarında İslam dışındaki dinlerin öğretimine yer verilmiş olsa da İslam merkezli bir din öğretimi anlayışının benimsendiği söylenebilir. 2005 yılında yürürlüğe giren, 2010 yılında güncellenen ODKAB dersi öğretim programlarında; önceki öğretim programlarına nazaran, diğer din ve inanışlara verilen yer, bunların öğretiminde takınılması gereken tutum, yaklaşım ve anlayış açısından önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Bu programlar, İslam içi ve dışı farklı din anlayışlarına yönelik olumlu bakış açısı kazandırmayı öncelemeleri, çoğulcu din öğretimi bağlamında diğer dinler hakkında kendi kaynaklarına dayalı olarak objektif bilgiler verilmesini hedeflemeleri açısından İslam dışındaki dinlere bakış konusunda bir dönüşüm gerçekleştirmişlerdir. Yeni programlarda diğer dinlere bakış noktasında çoğulculuğu dikkate alan, bilimsel ve objektif bir yaklaşım sergilemeyi amaçlayan ve “diğerini” yargılamadan anlamaya çalışan bir değişim gözlenmektedir.

2018 tarihinde yürürlüğe giren ODKAB dersi öğretim programında da İslam dışındaki din ve inanışlara yer verilmiştir. 2018 ODKAB dersi öğretim programının felsefesi ve amaçlarında programın; İslam dini ve diğer dinleri betimleyici yaklaşımla öğretime konu etmeyi amaçladığı, yaşayan diğer dinlerin bilimsel bir metotla, olgusal ve dinler açılımlı bir yaklaşımla öğretime konu edildiği belirtilmiştir. Programda ayrıca; öğrencilerin yaşayan dünya dinlerini tanımaları, farklı din, inanç ve yorumlara saygı duymaları, insanlar, toplumlar ve milletlerarası ilişkilerde dinin önemli bir öge olduğunu fark etmelerinin amaçlandığı ifade edilmiştir. Program dinlerin öğretiminde kendi metinleri, kaynakları ve kabullerinin esas alınmasını vurgulamıştır.

Programda İslam dışındaki dinlere, 11. Sınıftaki “Yahudilik ve Hıristiyanlık” ile 12. sınıftaki “Hint ve Çin Dinleri” isimli son ünitelerde yer verilmiştir. Yahudilik ve Hıristiyanlık ünitesinde iki kazanım, Hint ve Çin Dinleri ünitesinden de dört kazanım vardır. Programda daha önce yürürlükte olan programdan daha az konu ve kazanıma yer verildiği dikkat çekmektedir.

Programın temel felsefesi ve amaçlarında yaşayan dünya dinlerini tanımalarına, farklı inanç ve dinlere saygı duymalarına vurgu yapılmış olmasına rağmen bu amaçların ünite ve kazanımlara tam olarak yansıtıldığını söylemek pek mümkün görünmemektedir. İki üniteye yer verilen kazanımlar diğer dinlerin betimsel olarak tanıtılmasına yöneliktir. Programda, dinlerin benzer ve farklı özelliklerini tanımalarına, karşılaştırma yapmalarına, dinlerin bazı ortak ve evrensel ilkelere sahip olduğunu belirlemelerine, inanca saygının önemini kavramalarına yönelik kazanım ve açıklama yer almamaktadır. Önceki programda yer alan ancak bu programda yer almayan diğer dinlerin öğretimi ile ilgili önemli konu ve kazanımların programda yer almaması ders kitaplarının ve ders öğretmenlerinin insafına kalındığı anlamına gelebilir. 2018 ODKAB Ders kitapları ile ilgili yapılan araştırmalarda içeriğin büyük oranda dinlerin kendi metinlerine dayalı olarak işlendiği ancak Müslüman bakış açısının kısmen de olsa yansıtıldığını göstermektedir (Karataş, 2022).

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Öğretim programı diğer dinlerin öğretimi açısından yeniden incelemeye tabi tutulmalı, programın felsefesi ve amaçlarında belirtilen hususlar ünite ve kazanımlara tam olarak yansıtılmalıdır.

Diğer din ve inanışların öğretimi tüm sınıf düzeylerine yayılmalıdır.

Diğer din ve inanışların öğretimi açısından ders kitapları inceleme kriterleri gözden geçirilmelidir.

Ders öğretmenlerinin, diğer din ve inanışların öğretimi ile ilgili farkındalık düzeylerini artırmaya yönelik seminerler düzenlenmelidir.

Kaynakça

- Baykara, Z. (2009). Okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Diğer Dinlerin Öğretimi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bilgin, B. (2002). İslam Din Pedagojisinde İslam'dan Başka Dinlerin Anlatımı. AÜİFD, 43 (2), 19-40.
- Boran, A. (1996). Lise Birinci Sınıflarda Okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Öğrencilerin İslam Dini Dışındaki Dinler Hakkında Bilgi ve Düşüncelerine Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çapcıoğlu, F. (2006). Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Çerçevesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programının İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Doğan, R. (2004). 1980'lere kadar Türkiye'de din öğretimi program anlayışları (1924–1980). Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar içinde (ss. 611-646). Ankara: MEB Yayınları.
- Güler, S., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşgın. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürel, R. (2019). 2010 Yılı ve Sonrası DKAB Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Saygı ve Hoşgörü Değerleri Bağlamında Diğer Dinlerin Öğretimi. Kilitbahir Dergisi,15, 81-123.
- Hull, J. M (2004). Demokratik Çoğulcu Toplumlarda Din Eğitimi Üzerine Genel Değerlendirmeler. Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar 28-30 Mart 2001-İstanbul içinde (ss. 43-51). Ankara: MEB Yayınları.
- Karataş, M. (2022). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarında Diğer Dinlerin Öğretimi (1982'den Günümüze). Sakarya: Eksen Yayınları.
- Kızılabdullah, Y., Yürük, T. (2008). Din Eğitimi Modelleri Çerçevesinde Türkiye'deki Din Eğitimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme. Dini Araştırmalar, 11(32), 107-130.
- MEB (2010). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı.

MEB (2018). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11, 12. Sınıflar).

Osmanoğlu, C. (2016). Çoğulcu Din Eğitimi ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi. Ankara: Nobel Yayınları.

Özkan, A., R. (2019). Dinler Tarihine Giriş. Yaşayan Dünya Dinleri içinde (s.1-15). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Shepherd, J. (2004). Fenomenolojik Bakış Açısı: Eleştirel Anlamda Sorgulayıcı Din Eğitimi. Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar 28-30 Mart 2001-İstanbul içinde (ss. 309-335). Ankara: MEB Yayınları.

Tosun, C. (2004). İki Binli Yıllarda Türkiye'de Din Öğretimi: Bugünden Geleceğe. Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar içinde (ss. 755-769). Ankara: MEB Yayınları.

Uzunpolat, Y, Şimşek, E. (2022). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programında Kültür. Din ve Bilim – Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, 5(2), 260-278.

Yemenici, A. (2012). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Diğer Dinlere ve Din Mensuplarına İlişkin Yaklaşımları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, H. (2004). AB'ye Giriş Sürecinde Ortaöğretimde Diğer Dinlerin Öğretimi ile İlgili Öğrencilerin Düşünceleri. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 8(2), 101-127.

Yürük, T. (2010). Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Program Anlayışları. Dini Araştırmalar, 13 (34), 69, 86.

Yürük, T. (2015). Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Programlarında Farklı Din Anlayışlarına Ayrılan Yer. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 15 (1), 55-75.

Yürük, T., Topchubaev, K. (2022). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 22 (1), 415-436.

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Diğer Dinlerin Öğretimi

Zengin, M. (2017). Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikalarının Din Dersi Öğretim Programlarına Etkileri. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 19(36), 113-137.

Zübeyir, B.(2010). Dinsel Çoğulculuk ve Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Diğer Dinlerin Öğretimi. Kalam Araştırmaları Dergisi, 8/2, 65-90.